

**ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ
БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН
ТАЛАБЛАР**

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.9.09.014>

Чориева Дурдона Анваровна

*Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети
Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси
ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), в.б.доценти*

Аннотация: Ушбу мақолада мактабгача таълим тизимида педагогик-психологик тадқиқотлар амалиётида фойдаланиладиган психодиагностик методикалар ва уларни қўллаш шартлари, педагогик-психологик диагностика ишлари ташиқил этиши каби таълим-тарбия жараёнлари билан боғлиқ масалаларни ҳал қилиши самарали ёритилган.

Калит сўзлар: педагогик-психологик диагноз, симптоматик диагноз, этнологик ташиқис, типологик босқич, интеллектуал ва шахсий имкониятларини, ундаги лаёқат, қобилиятлар, қизиқиши ва майллар, педагогик-психологик диагностик методикалар ва тамойиллар.

**ТРЕБОВАНИЯ К ЛИЦАМ ОСУЩЕСТВЛЯЮЩИМ
ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКУЮ
ДИАГНОСТИЧЕСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ**

Чориева Дурдона Анваровна

доктор философии педагогических наук кафедры психологии и педагогике дошкольного образования (PhD), факультета дошкольного образования Ташкентского государственного педагогического университета имени Низами

Аннотация: В данной статье эффективно освещены психодиагностические методы, используемые в практике педагогико-психологического исследования в системе дошкольного образования и условия их применения, организация педагогико-психологической диагностической работы, решение вопросов, связанных с образовательными процессами.

Ключевые слова: Педагогико-психологическая диагностика, симптоматическая диагностика, этнологическая диагностика, типологический этап, интеллектуально-личностные возможности, способности, умения, интересы и склонности, методы и принципы педагогико-психологической диагностики.

REQUIREMENTS FOR PERSONS ENGAGED IN PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL DIAGNOSTIC ACTIVITIES

Chorieva Durдона Anvarovna

Doctor of Philosophy of Pedagogical Sciences (PhD), Associate professor (PhD) of the Department of Psychology and Pedagogy of Preschool Education, Faculty of Preschool Education, Tashkent State Pedagogical University named after Nizami

Annotation: In this article, the psychodiagnostic methods used in the practice of pedagogical-psychological research in the preschool education system and the conditions for their use, the organization of pedagogical-psychological diagnostic work, and the solving of issues related to educational processes are effectively covered.

Keywords: Pedagogical and psychological diagnostics, symptomatic diagnostics, ethnological diagnostics, typological stage, intellectual and personal abilities, abilities, skills, interests and aptitudes, methods and principles of pedagogical and psychological diagnostics.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2017-2021 йилларда мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қароридан мактабгача тизим фаолиятини янги босқичга кўтариш, соҳани бугунги кун талаблари даражасида тубдан ислох қилиш белгилаб қўйилди. Яъни ёш авлоднинг мактабгача таълим муассасаларидан то олий таълимгача бўлган узлуксиз билим олишлари, касб ўрганиши учун шарт-шароитлар яратиш давлат сиёсатининг устувор йўналишига айланди.

Бу борада, айниқса, мактабгача таълим муассасалари тизимини ривожлантириш, болаларни мактабгача таълим муассасаларига жалб этиш, мактабга тайёрлаш масалалари таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг устувор вазифаларидан бири деб қаралди. Мамлакатимизда баркамол авлодни тарбиялаш учун, энг аввало, қулай ташкилий-ҳуқуқий шароитлар яратилди. Президентимиз Шавкат Мирзиёев томонидан мазкур соҳадаги ислохотлар изчил давом эттирилиб, мактабгача таълим муассасалари тармоғини ҳозирги замон талаблари ва стандартлари асосида ривожлантиришга қаратилаётган эътибор замирида ҳам келажагимиз эгаларининг ҳеч кимдан кам бўлмай улғайишлари ҳамда буюк аждодларга муносиб ворис бўлиб вояга етишларини таъминлашдек эзгу мақсад мужассам. Жумладан, давлатимиз раҳбарининг қарори билан тасдиқланган Мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш бўйича 2017-2021 йилларга мўлжалланган дастурда кенг қўламли стратегик мақсадлар, муҳим

вазифалар белгилангани билан аҳамиятлидир. Шу сабабли тизимдаги педагог ходимлар маҳоратини илғор усуллар орқали мунтазам ошириб бориш механизмини яратиш, ахборот-коммуникация технологияларини таълим-тарбия жараёнига кенг татбиқ этган ҳолда, узлуксиз методик хизмат кўрсатиш ишларини такомиллаштириш масаласи ҳам долзарб саналади.

Айни шу омилларни инобатга олган ҳолда қарорда мактабгача таълим муассасалари учун педагог кадрларни тайёрлаш ва малакасини ошириш ўқуврежавадастурларини замонавий педагогик технология ва методларни инобатга олган ҳолда такомиллаштириш вазифаси белгилангани айни муддаодир. Чунки, ўз олдимишга фарзандларимизнинг ҳар томонлама интеллектуал, ахлоқий, эстетик ва жисмоний ривожланиши учун зарур шарт-шароитлар яратиш мақсадини қўйган эканмиз, шубҳасиз, педагог-тарбиячиларнинг малакасини ошириш борасидаги мавжуд тажрибаларни замонавий талаблар даражасида такомиллаштиришимиз зарур. Шу билан бирга, мактабгача таълим муассасаларини педагог-психолог, тарбиячи каби мутахассислар билан таъминлаш ҳам бугунги кун талабидир.

Мактабгача таълим муассасаларида тарбияланувчиларни интеллектуал, жисмоний, ахлоқий жиҳатдан тарбиялаш, умуминсоний қадриятлар билан таништириш, болаларни мактабга сифатли тайёрлаш мақсадида педагогик-психологик диагностика фаолият олиш бориш зарур.

Педагогик психологик диагностика фаолияти билан шуғулланувчи шахсга қатор муҳим талаблар қўйилади. Энг оддий ва муқаррар бўлгани-бу ўзига болаларни жалб қила олиш ҳамда фойдаланиладиган психодиагностик методикалар ва уларни қўллаш шартларини мукамал билишдир. Ўқув муассасаларида таълим-тарбия жараёни муайян илмий психологик билимлар асосида олиб борилиши учун таълим тизимида педагогик-психологик диагностика ишлари ташкил этилади. Ушбу ишларни амалга ошириш профессионал касбий таёргарликка эга бўлган шахслар томонидан амалга оширилади, чунки улар болалар тақдири, таълим-тарбия жараёни билан боғлиқ масалаларни ҳал қилишда иштирок этадилар. Педагогик психологик диагностика психологик хизматнинг муҳим таркибий қисми ҳисобланади ва таълим-тарбия жараёнида болаларнинг интеллектуал ва шахсий имкониятларини, ундаги лаёқат, қобилиятлар, қизиқиш ва майлларнинг ўз вақтида аниқланиши ҳамда қўлланилишини таъминлайди. Агар бола тараққиётдан орқада қолаётган бўлса, педагог унинг сабаблари ва олдини олиш имкониятларини ўрганиб чиқади. Истеъдодли болалар билан ишлашда педагогнинг вазифаси – лаёқатларнинг намоён бўлишини аниқлаш ва уларнинг юксак даражадаги қобилиятларга айлантириш бўйича иш олиб боришдан иборат. Бунда педагогик психологик диагностика асосий ва энг муҳим йўналиш ҳисобланади, чунки педагогнинг барча

ишлари педагогик психологик диагностика бўйича қўлга киритилган маълумотларга таянади. Педагогик психологик диагностика болани психологик жиҳатдан ўрганиш методлари, тестларни профессионал даражада қўллашни кўзда тутлади. Педагогнинг вазифаси – ўтказилган текширув жараёнида олинган ишончли ва аниқ натижаларга асосланиб, болалар ҳамда таълим тизимида иштирок этувчи болалар психологияси ва хулқ-атворини баҳолашдан иборат. Шунингдек, ўтказилган методика натижаларини илмий асосда интерпретация қила олиши ҳам талаб этилади. Педагогик психологик диагностика тадқиқот ёш хусусиятларига, у ёки бу ёш даври учун етакчи фаолият турининг таъсирига, индивидуал – типологик тавсифномаларнинг тараққиёт даражасига боғлиқ бўлади. Бола тараққиётининг ҳар – бир ёш даври болалар билан ишлашнинг усуллари ва методларини, экспериментал тадқиқотнинг ўз мақсадлари ва вазифаларини талаб қилади. Кичик ёшдаги болаларни диагностика текширув ёш ва педагогик психологиянинг соҳаси ҳисобланади. Олинган натижалар ёрдамчи характерга эга бўлиб, педагог томонидан бола психик тараққиёти хусусиятларини аниқлашда қўлланилади, таълим - тарбия дастури, турли ҳаётий шароитларда, фаолият, мулоқот жараёнида шахс хулқ – атвори ҳақида маълумотнома тузишда ҳисобга олинади. Эксприментал тадқиқотдан олинган натижалар оила, таълим-тарбия муассасалари ва жамоат жойларида индивидуал ва гуруҳий тарбиявий педагогик тадбирлар ташкиллаштиришда қўлланилиши мумкин.

Шундай қилиб, педагогик психологик диагностика таълим – тарбия фаолиятида катта аҳамият касб этади. Илмий асосланган диагностика методларсиз боланинг мактабда ўқишга тайёрлигини аниқлаш ва зарур бўлганда уларга керак бўлган ёрдамни бериш мумкин эмас. Шунингдек, диагностика методларсиз, таълимнинг ривожлантирувчи самарасини кузатиш мумкин бўлмайди, таълимнинг турли методлари, шакл ва воситаларининг самарадорлигини таққослаб, баҳолаш мумкин эмас. Диагностика методларсиз турли хил ёш давларида бола шахсий ва интеллектуал тараққиёти даражасини аниқлаш; болаларнинг индивидуал хусусиятлари ҳақидаги маълумотларни қўлга киритиш мумкин эмас. Болаларнинг индивидуал хусусиятларини билиш эса аввалом бор, уларга индивидуал муносабатда бўлиш учун, улар билан коррекция ишларини олиб бориш зарур.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Педагогик-психологик диагностика / Эд. И.Ю.Левченко, С.Д.Забрамной. - М., 2006 йил
2. Максимов В.Г. Мактабгача таълимдаги педагогик диагностика. М., 2002 йил.
3. Нечаев М.П., Смирнова И.Е. Гуруҳ тарбиячисининг диагностика усуллари: услубий қўлланма. - Эд Истикбол.